

Verkiezingseconomie

Onlangs heeft het Centraal Planbureau een vooruitblik op de periode 1991-1994 gepubliceerd¹. Deze toekomstverkenning dient als basis voor de doorrekening van de macro-economische gevolgen van de verkiezingsprogramma's van de politieke partijen. In hoofdlijnen komen de voorspellingen van het CPB op het volgende neer. De economische groei in Nederland zal iets afnemen maar nog altijd 2,25% bedragen, de werkgelegenheid in arbeidsjaren zal verder toenemen (35.000 per jaar), in personen zal de toeneming bijna twee keer zo groot zijn, de arbeidsinkomensquote zal niet verder dalen, de uitvoer zal meer groeien dan de invoer en het financieringstekort zal in 1994 2% lager zijn. De risico's zijn vooral gelegen in de ontwikkeling van de loonkosten en de collectieve uitgaven. Een te grote loonstijging houdt het risico van oplopende werkloosheid in terwijl ook de problemen rond overheidsstekort en collectieve druk er alleen maar erger door worden. De collectieve uitgaven kunnen door niet-gecompenseerde overschrijdingen of door nieuw beleid meer stijgen dan nu voorzien wordt.

Al met al toch geen slecht resultaat, indien de uitkomsten achteraf de centrale projectie zouden benaderen. De politieke partijen maken zich dan ook niet erg druk om alternatieve toekomstverkenningen op te stellen die meer beloven. Er is meer discussie over hoe de beschikbare financiële ruimte moet worden aangewend dan over de vraag wat de gewenste omvang van deze ruimte is. Zachte heelmeesters hebben in het verleden de overheidsfinanciën zodanig laten ontsporen dat de politici nu lijdzaam moeten toezien dat zij het initiatief zijn kwijtgeraakt aan de technocraten. Het CPB geeft met zijn wetenschappelijk verantwoorde groeiprojecties de marges voor de politiek aan die door het Ministerie van Financiën (hoogste prioriteit voor het terugdringen van het financieringstekort, wat er ook gebeurt) en De Nederlandsche Bank (de inflatie mag in geen geval oplopen en koppel de gulden niet los van de Dmark) al van de nodige beperkingen zijn voorzien. De maatschappelijke consensus over deze uitgangspunten van het economische beleid is blijkbaar zo groot dat van politieke oppositie tegen het gevoerde beleid nauwelijks nog sprake is. De PvdA voert als leus 'Tijd voor een ander beleid', maar op macro-economisch terrein is hier weinig van te merken. Het monetaire beleid staat niet ter discussie, terwijl men bij het budgettaire beleid slechts in geval van tegenwind wat minder belang hecht aan reductie van het financieringstekort. Ook ter bestrijding van de werkloosheid stelt de PvdA geen radicale macro-economische alternatieven voor. De hardnekkigheid van het probleem doet blijkbaar ook de grootste oppositiepartij berusten in het realisme dat op macro-niveau geen oplossing voorhanden is. Men blijft de uitweg zoeken in micro-ideeën en herverdeling van de bestaande hoeveelheid werk.

Ook al hebben de uitkomsten van de CPB-ramingen een hoge politieke status, iedere econoom, zelfs de verkiesbare politieke econoom, weet dat het voorspellen van toekomstige economische ontwikkelingen met veel onzekerheden is omgeven. De uitkomsten van de modelberekeningen zijn zeer afhankelijk van de veronderstellingen. In de CPB-studie wordt dan ook een aantal onzekerheden opgesomd, die het beeld kunnen versomberen dan wel nog rooskleuriger maken. Een belangrijke veronderstelling is dat het Amerikaanse federale begrotingstekort per 1994 dank zij een noodzakelijke aanpassingspolitiek tot nul zal zijn teruggebracht. Gezien de ervaringen van de laatste jaren is deze veronderstelling weinig realistisch. De Amerikaanse economie blijkt al enkele jaren zeer goed te kunnen leven met een dubbeltekort. Waarom zou dan

juist nu de noodzaak zo hoog zijn om dit dubbeltekort eens flink aan te pakken? Als gevolg van de noodzakelijke aanpassingspolitiek wordt verondersteld dat de groei in de VS lager zal zijn. Dit zal tot minder belastingontvangsten voor de overheid leiden, waardoor het in evenwicht brengen van de begroting in nog grotere mate afhankelijk wordt van de politieke bereidheid om te bezuinigen of de belastingen te verhogen. Geen politicus verkoopt graag bezuinigingen aan zijn electoraat en vooral Amerikaanse niet gezien hun kiesstelsel. Het verhogen van de belastingen zou kiezersbedrog betekenen voor president Bush, en dat is toch ook niet iets om bij voorbaat van uit te gaan.

Van groot belang voor de Nederlandse economie is de ontwikkeling van de dollarkoers en het internationale rentepeil. Het CPB hanteert niet zoals de OESO de technische veronderstelling van ongewijzigde wisselkoersen. Men veronderstelt dat de dollar zal dalen tot een gemiddeld(!) niveau van f1,84. Een forse koersval van de dollar dus. Niemand kan een betrouwbare voorspelling geven van de wisselkoers en het is daarom van tevoren niet te zeggen of een depreciatie van de dollar met 10% een betere voorspelling is dan een appreciatie met 10%. In de opgesomde onzekerheidsvarianten noemt het CPB wel het risico van een nog grotere dollardaling, maar een stabilisering of zelfs appreciatie van de dollar acht men blijkbaar uitgesloten. Economische argumenten schieten te kort om deze lacune te rechtvaardigen, politieke redenen spelen wellicht ook een rol. Het ligt voor de hand dat men gekozen heeft voor een zeer lage dollarkoers om de aardgasbaten laag in te ramen. Dit drukt de inkomsten van de overheid waardoor de politieke partijen vooral niet te veel financiële ruimte voor beleidsintensivering voor geschoteld krijgen. Onaangenaam voor de verkiezingsprogramma's is voorts dat de raming van de economische groei een kwart procent per jaar lager uitvalt dan waar bij de opstelling van de programma's op gerekend was. Met het oog op voortgaande reductie van het financieringstekort is er uitgaande van de jongste groeiraming al weer minder ruimte voor nieuw beleid.

Volgens het CPB geeft de projectie aan dat "het buitengewoon moeilijk zal zijn de desiderata ten aanzien van collectieve voorzieningen, lastendruk, koopkracht en werkgelegenheid op een realistische wijze met elkaar in overeenstemming te brengen". Deze fraaie formulering komt er in feite op neer dat de marges voor een alternatief beleid smal zijn. De werkloosheid en het financieringstekort zullen ook in de jaren negentig het economische beleid in hun greep houden. Om de komende jaren werkloosheid en financieringstekort verder te kunnen terugdringen is gematigde economische groei een minimum vereiste. In geval van een onverwachte, maar na jarenlange hoogconjunctuur toch zeker niet denkbeeldige, forse groeivertraging zal het toekomstige kabinet voor veel pijnlijker ingrepen komen te staan dan de afgelopen zeven jaar. Zowel het CPB als de politieke partijen zouden gezien de grote mate van onzekerheid over toekomstige conjuncturele ontwikkelingen er goed aan doen enkele uitgewerkte scenario's te presenteren onder verschillende veronderstellingen. De politieke partijen zouden de kiezer dan meer duidelijkheid kunnen verschaffen over welk beleid men denkt te gaan voeren indien het economische klimaat gaat afwijken van wat men kan omschrijven als een extrapolatie van de huidige trend.

A.J. Wolters

1. Een verkenning van de Nederlandse economie voor de periode 1991-1994, Centraal Planbureau, werkdocument no. 31, Den Haag, 1989.